

Naslov originala:
L'ÉTRANGER
Albert Camus

Copyright © Editions Gallimard, Paris, 1942, All rights reserved
Copyright © 2022 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Uredništvo:
Jelena Nidžović
Anja Marković

Prevod:
Novak Golubović

Lektura i korektura:
Kontrast izdavaštvo

Dizajn korica:
Sanja Polovina

Prelom:
Anica Lapčević

Štampa:
F.U.K. d.o.o.

Tiraž:
1000

Izdavač:
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo

ALBER KAMI
STRANAC

Sa francuskog preveo:
Novak Golubović

KONTRAST
Beograd, 2022.

PRVI DEO

I

Danas je mama umrla. A možda i juče, ne znam. Dobio sam telegram iz doma: „Majka preminula. Sahrana sutra. Poštovanje.” To ne znači ništa. Možda je to bilo juče.

Starački dom je u Marengu, osamdeset kilometara od Alžira. Uhvatiću autobus u dva sata i stići ću tokom popodneva. Tako mogu probdeti pored kovčega i vratiti se kući sutradan uveče. Tražio sam dva dana odsustva od šefa i sa takvim razlogom nije mogao da me odbije. Ali nije bio baš oduševljen. Čak sam mu rekao: „Nisam ja kriv.” Nije odgovorio. U tom trenutku sam pomislio da nije to trebalo da mu kažem. Zapravo, nije bilo razloga da se izvinjavam. Pre je na njemu bilo da meni izjavi sa- učešće. Ali sigurno će to uraditi prekosutra, kad me vidi u crnini. Trenutno još uvek nekako deluje kao da mama nije umrla. Posle sahrane će, naprotiv, stvar biti rešena i sve će dobiti zvaničniji ton.

Uhvatio sam autobus u dva sata. Bilo je veoma vruće. Jeo sam u restoranu, kod Selesta, kao i obično. Svima je bilo veoma žao mene i Selest mi je rekao: „Samo je jedna majka.” Kad sam pošao, otpratili su me do vrata. Bio sam pomalo sluđen jer je trebalo da se popnem do Emanuela i pozajmim crnu kravatu i flor. Njemu je nekoliko meseci pre toga preminuo stric.

Trčao sam kako ne bih zakasnio na polazak. Od te žurbe, jurnjave, verovatno od svega zajedno, sa sve truncanjem, mirisom benzina, bleštavog puta i neba, zadremao sam. Spavao sam veći deo puta. A kad sam se probudio, bio sam iskrivljen pored nekog vojnika koji mi se osmehnuo i pitao me da li dolazim izdaleka. Rekao sam „da” kako bih izbegao dalji razgovor.

Dom se nalazi dva kilometra od sela. Prešao sam ih peške. Hteo sam odmah da vidim mamu. Ali nastojnik mi je rekao da moram da se javim direktoru. Pošto je bio zauzet, malo sam sačekao. Nastojnik je sve to vreme pričao, a onda sam se video sa direktorom: primio me je u svojoj kancelariji. Jedan dekica, sa ordenom Legije časti. Pogledao me je svojim svetlim očima. Zatim mi je stegnuo ruku i držao je toliko dugo da na kraju nisam znao kako da je izvučem. Pogledao je u neku fasciklu i rekao mi: „Gđa Merso je ovde došla pre tri godine. Vi ste joj bili jedini hranilac.” Pomislio sam da mi nešto prebacuje i počeo da mu objašnjavam. Ali prekinuo me je: „Nema potrebe da se pravdate, drago moje dete. Pročitao sam karton vaše majke. Niste mogli da brinete o njoj. Bila joj je potrebna nega. Vi imate skromne prihode. A sve u svemu, ovde je bila srećnija.” Rekao sam: „Da, gospodine direktore.” Dodao je: „Znate, imala je prijatelje, ljude svojih godina. Sa njima je mogla da deli interesovanja koja su iz nekog drugog vremena. Vi ste mladi i sigurno joj je bilo dosadno sa vama.”

To je bilo tačno. Kad je bila kod kuće, mama me je sve vreme ćutke pratila pogledom. Prvih dana u domu je često plakala. Ali to je bilo iz navike. Posle nekoliko meseci plakala bi da je odvedeš iz doma. Opet iz navike. To je jedan od razloga što jedva da sam išao tamo poslednjih godinu dana. A takođe i zato što bi mi to oduzelo ceo dan

u nedelju – a napor da dođem do autobusa, uzmem karte i vozim se dva sata da i ne pominjem.

Direktor je još pričao. Ali gotovo da ga više nisam slušao. Zatim mi je rekao: „Pretpostavljam da želite da vidite svoju majku.” Ustao sam bez reči, a on je pošao ispred mene prema vratima. Na stepeništu mi je objasnio: „Preneli smo je u našu malu mrtvačnicu. Da ne uznemiravamo ostale. Svaki put kada neko u domu umre, ostali su dva-tri dana nervozni. A to nam otežava rad.” Prošli smo kroz dvorište u kojem je bilo puno staraca koji su čavrljali u grupicama. Zaćutali su kad smo prolazili. Razgovori su se iza nas nastavljali. Zvučali su kao prigušeno brbljanje papiga. Direktor me je napustio na vratima jedne zgrade: „Ostavljam vas, gospodine Merso. Stojim vam na raspolaganju u svojoj kancelariji. Sahrane se, u principu, zakazuju za deset sati ujutru. Mislili smo da ćete tako imati vremena da probdite pored preminule. Još jedna stvar: izgleda da je vaša majka često pred svojim prijateljima izražavala želju da bude sahranjena u skladu sa verskim običajima. Preuzeo sam na sebe organizovanje svega što je potrebno. Ali hteo sam da vas obavestim.” Zahvalio sam mu se. Mama, iako nije bila ateista, nikada za života nije razmišljala o religiji.

Ušao sam. U pitanju je bila vrlo svetla soba, okrećena, sa staklenim krovom. U njoj je bilo stolica i postolja u obliku slova X. Na dva koja su bila na sredini nalazio se sanduk sa poklopcem. Na daskama premazanim tamnim lakom u oči su upadali samo blistavi, jedva uglavljeni šrafovi. Pored sanduka je bila medicinska sestra, Arapkinja, u belom mantilu i s maramom jarke boje na glavi.

U tom trenutku je nastojnik ušao za mnom. Mora da je trčao. Pomalo je zamuckivao: „Zatvorili su ga, ali moram da odšrafim da je vidite.” Krenuo je ka sanduku

kad sam ga zaustavio. Rekao mi je: „Nećete?” Odgovorio sam: „Ne.” Zastao je i bilo mi je neprijatno jer sam osetio da nije trebalo to da kažem. Posle nekog vremena me je pogledao i pitao: „Zašto?” ali bez prekora, kao da ga interesuje. Rekao sam: „Ne znam.” Zatim je, uvrćući sedi brk, ne pogledavši me rekao: „Razumem.” Imao je lepe svetloplave oči i rumeno lice. Dao mi je stolicu, a i sâm je seo malo iza mene. Sestra je ustala i uputila se prema izlazu. U tom trenutku mi je nastojnik rekao: „Ona ima sifilis.” Pošto nisam razumeo, pogledao sam sestru i video da ispod očiju ima zavoj koji ide oko glave. Zavoj je u visini nosa bio ravan. Na licu joj se videla samo belina zavoja.

Kad je otišla, nastojnik je rekao: „Ostaviću vas.” Ne znam kakav sam pokret napravio, ali je ostao da stoji iza mene. Smetalo mi je to prisustvo iza leđa. Prostoriju je ispunjavalo lepo kasnopopodnevno svetlo. Dva stršljena su zujala uz stakleni krov. I osetio sam kako me ophrvava san. Rekao sam nastojniku, ne okrećući se ka njemu: „Već dugo ste ovde?” Odmah je odgovorio: „Pet godina”, kao da je oduvek čekao to moje pitanje.

Onda se razbrbljao. Da mu je neko rekao da će završiti kao nastojnik u staračkom domu u Marengu, ne bi mu poverovao. Ima šezdeset četiri godine i Parižanin je. U tom trenutku sam ga prekinuo: „A! Niste odavde?” Tad sam se setio da mi je pre nego što će me odvesti kod direktora pričao o mami. Rekao mi je da treba što pre da bude sahranjena, jer je u ravnici toplo, naročito u ovim krajevima. Zatim mi je rekao da je živeo u Parizu i da ne može da ga zaboravi. U Parizu se uz pokojnike ponekad ostaje po tri-četiri dana. Ovde nema vremena, nisi se još sa svime ni pomirio, a već moraš da trčiš za mrtvačkim kolima. Tada mu je njegova žena rekla: „Ućuti, to nisu stvari koje gospodinu treba pričati.” Starac je pocrveneo i izvinio se.

Ja sam intervenisao i rekao: „Ma ne, ma ne.” Mislio sam kako je tačno i zanimljivo to što priča.

U maloj mrtvačnici mi je ispričao da je u dom došao kao sirotinja. Pošto se osećao sposobno, ponudio se za mesto nastojnika. Ukazao sam mu na činjenicu da je i on, na kraju krajeva, korisnik. Rekao mi je da nije. Već sam primetio način na koji je izgovarao „oni”, „ostali”, a ređe „stari” kad je govorio o korisnicima, od kojih neki nisu bili stariji od njega. Ali naravno da to nije bilo isto. On je nastojnik i ima nekakvu moć nad njima.

U tom trenutku je ušla sestra. Naglo se smrklo. Noć se vrlo brzo zgusnula nad staklenim krovom. Nastojnik je pritisnuo prekidač i zaslepeo me je iznenadni blesak svetlosti. Pozvao me je u trpezariju na večeru. Ali nisam bio gladan. Zatim je ponudio da mi donese šolju bele kafe. Pošto veoma volim belu kafu, prihvatio sam, i on se ubrzo vratio sa poslužavnikom. Popio sam kafu. Onda mi se pripušilo. Ali oklevao sam, jer nisam znao da li bih to smeo da radim pred mamom. Razmislio sam, nije bilo bitno. Ponudio sam nastojnika cigaretom i zapalili smo.

U jednom trenutku mi je rekao: „Znate, i prijatelji vaše majke će doći na bdenje. Takav je običaj. Moram po stolice i kafu.” Pitao sam ga da li može da se isključi neka od sijalica. Sjaj svetlosti na belim zidovima me je umarao. Rekao mi je da to nije moguće. Takve su instalacije: ili sve ili ništa. Zatim nisam više obraćao previše pažnje na njega. Izašao je, vratio se, rasporedio stolice. Na jednu od njih je poređao šoljice oko bokala sa kafom. Onda je seo prekoputa mene, s druge strane mame. Sestra je takođe sedela pri dnu, okrenuta leđima. Nisam mogao da vidim šta radi. Ali po pokretima njenih ruku mi se činilo da plete. Bilo je prijatno, kafa me je ugrejala, a kroz otvorena vrata je ulazio miris noći i cveća. Mislim da sam bio malo zadremao.

Probudio me je neki šum. Pošto su mi oči bile zatvorene, soba mi se učinila još blistavije belom. Preda mnom nije bilo nijedne senke i svaki predmet, svaki ugao, svaka krivina se ocrtavala tako jasno da je to bilo bolno za oči. U tom trenutku su ušli mamini prijatelji. Bilo ih je sve zajedno desetak, i nečujno i polako su stupili u tu zaslepljujuću svetlost. Seli su, a da nijedna stolica nije zaškripala. Video sam ih kako nikada nikoga nisam, i nije mi promakao nijedan detalj na njihovim licima i njihovoj odeći. Međutim, nisam ih čuo i bilo mi je teško da poverujem da zaista postoje. Skoro sve žene su nosile kecelje, a trake kojima su ove bile vezane u struku dodatno su isticale njihove ispučene stomake. Do tada nikada nisam primetio kolike stomake mogu da imaju starije žene. Muškarci su skoro svi bili veoma mršavi i išli pomoću štapa. Ono što me je na njihovim licima zapanjilo bilo je to što nisam mogao da im vidim oči, već samo ugasli sjaj u spletu bora. Kad su seli, većina njih me je pogledala i smušeno klimnula glavom, usana upalih u bezuba usta, a ja nisam znao da li me pozdravljaju ili je u pitanju tik. Mislim da su me ipak pozdravljali. Tada sam shvatio da svi sede preko puta mene klimajući glavama, poređani ukrug oko nastojnika. U jednom trenutku sam imao čudan utisak da su tu da mi sude.

Ubrzo je jedna od žena počela da plače. Bila je u drugom redu, zaklonjena iza jedne od svojih prijateljica, i jedva da sam je video. Tiho je jecala, u jednakim intervalima: mislio sam da nikada neće prestati. Ostali kao da je nisu čuli. Bili su klonuli, turobni i tihi. Gledali su u sanduk ili svoj štap, ili ma šta drugo, ali su gledali samo u to. Žena je i dalje plakala. Bio sam veoma iznenađen jer je nisam poznao. Želeo sam da je više ne čujem. Ali se nisam usudio da joj to kažem. Nastojnik se nagnuo prema njoj, rekao joj nešto, ali ona je odmahнула glavom, nešto

promrmljala i nastavila da plače u jednakim intervalima. Nastojnik je zatim došao na moju stranu. Seo je pored mene. Posle dužeg vremena mi je objasnio, ne gledajući u mene: „Bila je veoma bliska sa vašom majkom. Kaže da joj je ona ovde bila jedina prijateljica i da sada nema nikoga.”

Dugo smo ostali tako. Ženini uzdasi i jecaji su se proredili. Puno je šmrcala. Na kraju je ućutala. Više nisam bio pospan, ali sam bio umoran i bolela su me leđa. Ćutanje svih tih ljudi mi je u tim trenucima teško padalo. Samo bih povremeno čuo neobičan šum za koji nisam mogao da odgonetnem odakle dolazi. Na kraju sam napokon shvatio da nekoliko staraca sisa unutrašnjost svojih obraza i ispušta to čudno mljackanje. Nisu to primećivali jer su bili zadubljeni u svoje misli. Čak sam stekao utisak da im ta pokojnica koja leži tu među njima ne znači ništa. Ali sada mislim da je to bio pogrešan utisak.

Svi smo popili kafu koju nam je poslužio nastojnik. Posle toga više ne znam. Noć je prošla. Sećam se da sam u jednom trenutku otvorio oči i video da starci spavaju pogureni, osim jednog koji me je netremice gledao, s bradom na rukama koje su stezale štap, kao da samo čeka da se probudim. Onda sam još spavao. Probudio sam se jer su me leđa sve više bolela. Dan je mileo po staklenom krovu. Ubrzo potom, jedan od staraca se probudio i jako se zakašljao. Pljuvao je u veliku kariranu maramicu i svaki put kad bi pljunuo izgledalo je kao da se nešto u njemu otkida. Probudio je ostale, i nastojnik je rekao da bi trebalo da idu. Ustali su. Lica su im bila pepeljasta od tog neudobnog bdenja. Na izlasku i na moje veliko čuđenje, svi su se rukovali sa mnom – kao da nas je ta noć tokom koje nismo razmenili ni reč zbližila.

Bio sam umoran. Nastojnik me je odveo do svoje kuće gde sam mogao malo da se osvežim. Ponovo sam popio

belu kafu koja je bila veoma dobra. Kad sam izašao, već je bilo sasvim svanulo. Iznad brda koja odvajaju Marengo od mora, celo nebo se zarumenelo. A vetar koji je duvao preko njih donosio je miris soli. Svitao je lep dan. Dugo nisam bio u prirodi i osećao sam kako bi mi, da nije bilo mame, veoma prijala šetnja.

Ali čekao sam u dvorištu, ispod jednog platana. Udisao sam miris sveže zemlje i više nisam bio pospan. Pomislio sam na kolege iz kancelarije. U to doba ustaju da idu na posao: za mene je to uvek bio najteži trenutak. Razmišljao sam još malo o svemu tome, ali me je prenu- lo zvono koje je zazvonilo unutar zgrada. Iza prozora je nastala gužva, a onda se sve smirilo. Sunce na nebu se još malo popelo: počelo je da mi greje noge. Nastojnik je pre- šao preko dvorišta i rekao mi da me direktor traži. Otišao sam u njegovu kancelariju. Dao mi je neka dokumenta da potpišem. Video sam da je u crnom odelu s prugastim pantalonama. Podigao je slušalicu i rekao mi: „Službenici pogrebnog preduzeća su tu već neko vreme. Zamoliću ih da dođu da zatvore sanduk. Da li želite da pre toga vidite majku poslednji put?” Rekao sam da neću. Spustivši glas, naredio je u slušalicu: „Fižak, recite ljudima da mogu da počnu.”

Zatim mi je rekao da će prisustvovati sahrani, a ja sam mu se zahvalio. Seo je za sto i prekrstio svoje nožice. Obave- stio me je da ćemo, osim dežurne medicinske sestre, ići samo on i ja. Korisnici u principu ne prisustvuju sa- hranama. Puštaju ih samo na bdenje: „To je pitanje hu- manosti”, dodao je. Ali u ovom slučaju je jednom starom majčinom prijatelju dao dozvolu da prati povorku: „Toma Perez.” Direktor se pritom osmehnuo. Rekao mi je: „Vi- dite, to je pomalo detinjasta emocija. Ali on i vaša majka jedva da su se razdvajali. U domu su se svi šalili na njihov

račun, govorili bi Perezu: 'To je vaša verenica.' On se smejao. Prijalo im je to. A činjenica je da ga je smrt gospođe Merso veoma pogodila. Mislio sam da ne bi trebalo da mu uskratim dozvolu. Ali po savetu lekara koji nas posećuje, zabranio sam mu jučerašnje bdenje."

Dosta dugo smo ćutali. Direktor je ustao i pogledao kroz prozor svoje kancelarije. U jednom trenutku je primetio: „Evo već sveštenika iz Marenga. Poranio je.” Upozorio me je da će biti potrebno najmanje četrdeset pet minuta hoda do crkve koja je u samom selu. Sišli smo. Ispred zgrade su bili pop i dva đakona. Jedan je držao kadionicu i sveštenik se sagnuo ka njemu da podesi dužinu srebrnog lanca. Kad smo prišli, sveštenik se uspravio. Oslovio me je sa „sine moj” i rekao mi nekoliko reči. Ušao je; pošao sam za njim.

Odmah sam primetio da su šrafovi na sanduku zategnuti i da se u sobi nalaze četiri tamnoputa muškarca. Istovremeno sam čuo kako mi direktor govori da kola čekaju na putu i sveštenika kako započinje sa molitvama. Od tog trenutka je sve išlo veoma brzo. Ljudi su prišli sanduku sa pokrovom. Sveštenik, njegovi pomoćnici, direktor i ja smo izašli. Pred vratima je bila gospođa koju nisam poznavao: „Gospodin Merso”, rekao je direktor. Nisam čuo ime te gospođe i samo sam razumeo da je ona došla ispred medicinskih sestara. Naklonila se bez osmeha, lice joj je bilo koščato i izduženo. Zatim smo se pomerili da propustimo telo. Pošli smo za nosačima i napustili dom. Ispred kapije su čekala kola. Lakovana, dugačka i sjajna, podsećala su na đačku pernicu. Pored njih se nalazio pogrebnik, sitan čovek u smešnom odelu, i jedan starac koji je delovao smušeno. Shvatio sam da je to gospodin Perez. Nosio je okrugli šešir od mekanog filca sa širokim obo- dom (skinuo ga je kad su pronosili sanduk kroz kapiju),

odelo sa pantalonama koje su bile podvrnute iznad cipela i crnu mašnu koja je bila premala za njegovu košulju sa velikom belom kragom. Usne su mu podrhtavale ispod nosa prekrivenog miteserima. Iz njegove prilično lepe sede kose štrčale su čudne, klempave uši sa ružnom školjkom čija mi je krvavocrvena boja na tom bledom licu pala u oči. Pogrebnik nas je poređao. Sveštenik je išao napred, pa kola. Oko njih četvorica muškaraca. Iza njih direktor, ja i, na začelju kolone, predstavnica medicinskih sestara i g. Perez.

Sunce je već bilo visoko na nebu. Počelo je da pritiska zemlju i brzo je postajalo sve vrelije. Ne znam zašto smo toliko dugo čekali da krenemo. Bilo mi je vruće u tamnoj odeći. Sitni starac je ponovo skinuo šešir koji je bio vratio na glavu. Okrenuo sam se malo prema njemu i posmatrao ga dok mi je direktor pričao o njemu. Rekao mi je da su moja majka i g. Perez uveče često odlazili u šetnju do sela, u pratnji medicinske sestre. Gledao sam prirodu oko sebe. Te redove čempresa koji su vodili do brda koja dodiruju nebo, tu crvenu i zelenu zemlju, te retke i skladne kuće, i razumeo sam mamu. Veče u ovom kraju mora da je poput nekog setnog predaha. Tog dana, zbog užarenog sunca od kojeg je ceo predeo trepereo, delovao je neljudski i obeshrabrujuće.

Krenuli smo. Tada sam primetio da Perez pomalo šepa. Kola su postepeno ubrzavala i starac je počeo da zaostaje. I jedan od muškaraca koji su bili oko kola takođe je pustio da ga ona preteknu i hodao je uporedo sa mnom. Iznenadio sam se brzinom kojom se sunce dizalo na nebu. Primetio sam da priroda već dugo bruji od pesme insekata i šuštanja trave. Znoj mi je tekao niz obraze. Pošto nisam imao šešir, hladio sam se maramicom. U tom trenutku mi je pogrebnik rekao nešto što nisam čuo. Istovremeno je brisao glavu maramicom koju je držao u

levoj ruci, dok je desnom rukom podigao kačket. Rekao sam: „Kako?” Ponovio je, pokazujući na nebo: „Prži.” Rekao sam „Da.” Nešto kasnije, pitao me je: „Je l' vam ovo majka?” Ponovo sam rekao „Da.” „Je l' bila stara?” Odgovorio sam „Onako”, jer nisam znao koliko tačno ima godina. Onda je učutao. Okrenuo sam se i video starog Pereza na pedesetak metara iza nas. Žurio je, mašući svojim šešišrom. Pogledao sam i direktora. Hodao je veoma dostojanstveno, bez ijednog suvišnog pokreta. Nekoliko kapi znoja mu se skupilo na čelu, ali ih nije brisao.

Činilo mi se da povorka ide malo brže. Oko mene je još uvek bio isti bleštavi pejzaž okupan suncem. Sjaj sa neba bio je nepodnošljiv. U jednom trenutku prešli smo na deo puta koji je nedavno obnovljen. Katran je popucao od sunca. Stopala su tonula u njega i otkrivala njegovu blistavu pulpu. Iznad kola, kočijašev šešir, od kuvane kože, delovao je kao da je i sam umočen u to crno blato. Bio sam pomalo izgubljen između plavog i belog neba i monotonije tih boja – lepljive crne boje zjapećeg katra, mat crne odeće, lakovanih crnih kočija. Sve to, sunce, miris kože i balege koji se širio od kola, laka i tamjana, umor od neprospavane noći, mutilo mi je pogled i misli. Još jednom sam se okrenuo: Perez mi se učinio veoma daleko, izgubljen u oblaku vrućine, a zatim ga više nisam video. Potražio sam ga pogledom i video da je sišao s puta i pošao preko polja. Takođe sam primetio da put ispred nas zavija. Shvatio sam da je Perez, koji je poznao kraj, krenuo prečicom kako bi nas stigao. Na krivini nam se pridružio. Onda smo ga izgubili. Ponovo je krenuo preko polja i tako nekoliko puta. Ja sam osećao kako mi krv pulsira u slepoočnicama.

Zatim se sve dogodilo toliko brzo, sigurno i prirodno, da se više ničega ne sećam. Samo jedne stvari: na ulazu u selo mi se obratila delegirana medicinska sestra. Imala

je čudan glas koji nije bio u skladu s njenim licem, melodičan i drhtav. Rekla mi je: „Ako ideš polako, možeš da dobiješ sunčanicu. Ali ako ideš prebrzo, oznojiš se i prehladiš se u crkvi.” Bila je u pravu. Nije bilo kud. Još nekoliko slika tog dana mi se zadržalo: na primer, Perezovo lice kad nas je, po poslednji put, sustigao nedaleko od sela. Krupne suze tekle su mu niz obraze od nerviranja i muke. Ali zbog bora nisu oticale. Razlivala su se, spajale i formirale sloj vode na tom opustošenom licu. Bili su tu i crkva i seljani na trotoarima, crveni geranijumi na grobovima, Perezovo padanje u nesvest (izgledao je kao krpena lutka), zemlja boje krvi koja se kotrlja na maminom sanduku, belina korenja koje se izmešalo s njom, još ljudi, glasovi, selo, čekanje ispred nekog kafea, neprestano brujanje motora i moja radost kad je autobus ušao u more svetala Alžira i kad sam pomislio kako ću leći i spavati dvanaest sati.

II

Kad sam se probudio, shvatio sam zašto moj šef nije bio oduševljen kad sam mu tražio dva slobodna dana: danas je subota. Skoro da sam bio zaboravio, ali shvatio sam kad sam ustao. Moj šef je, sasvim prirodno, pomislio kako ću tako, zajedno sa nedeljom, imati četiri slobodna dana, i sigurno mu nije bilo pravo. Ali, s jedne strane, nisam ja kriv što su juče sahranili mamu, a ne danas, a s druge strane, subota i nedelja bi mi svakako bile slobodne. Naravno, to me ne sprečava da razumem svog šefa.

Bilo mi je teško da ustanem jer sam bio umoran od prethodnog dana. Dok sam se brijao, pitao sam se šta da radim i odlučio da odem na kupanje. Otišao sam tramvajem do kupališta u luci. Skočio sam sa mola. Bilo je puno mladih. U vodi sam sreo Mari Kardonu, daktilografkinju koja je nekada radila u mojoj kancelariji, koju sam tada želeo. A mislim da je i ona mene. Ali brzo je otišla, i nismo imali vremena. Pomogao sam joj da se popne na bovu i pritom joj ovlaš dodirnuo grudi. Još sam bio u vodi, a ona je već potrbuške ležala na bovi. Okrenula se prema meni. Kosa joj je padala preko očiju i smejala se. Podigao sam se pored nje na bovu. Bilo je prijatno i, kao šale radi, nagnuo sam se unazad i spustio glavu na njen stomak. Ništa nije rekla i ostao sam tako. Video sam

čitavo nebo, bilo je plavo i zlatno. Na potiljku sam osećao kako Mari stomak nežno pulsira. Dugo smo ostali na bovi, u polusnu. Kad je sunce postalo prejako, uskočila je u vodu, a ja za njom. Sustigao sam je, obgrlio je oko struka i zaplivali smo zajedno. I dalje se smejala. Na molu, dok smo se sušili, rekla mi je: „Crnja sam od vas.” Pitao sam je da li hoće uveče da ide sa mnom u bioskop. Pono-vo se nasmejala i rekla mi kako hoće da gleda neki film sa Fernandelom. Kad smo se obukli, delovala je veoma iznenađeno kad je na meni videla crnu kravatu i pitala me je da li sam u žalosti. Rekao sam joj da je mama umrla. Pošto je htela da zna kada, odgovorio sam joj: „Juče.” Malo se trgnula, ali ništa nije prokomentarisala. Hteo sam da joj kažem da nisam ja kriv, ali zaustavio sam se jer sam pomislio kako sam to već rekao šefu. To ništa nije značilo. Inače je svako uvek pomalo kriv.

Mari je uveče sve zaboravila. Film je na trenutke bio smešan, a onda zaista previše glup. Noga joj je bila priljubljena uz moju. Mazio sam joj grudi. Pred kraj filma sam je poljubio, ali loše. Posle bioskopa je došla kod mene.

Kad sam se probudio, Mari je već otišla. Rekla mi je da već mora da ide kod tetke. Pomislio sam da je nedelja i to mi je smetalo: ne volim nedelju. Tako da sam se okrenuo na drugu stranu, potražio na jastuku miris soli koji je na njemu ostavila Marina kosa i spavao do deset sati. Zatim sam pušio, i dalje u krevetu, sve do podneva. Nisam hteo da ručam kod Selesta kao inače, jer bi mi sigurno postavljali pitanja, a to ne volim. Ispržio sam jaja i pojeo ih direktno iz tiganja, bez hleba, jer ga više nije bilo, a nisam hteo da silazim da ga kupim.

Posle ručka mi je bilo malo dosadno i motao sam se po stanu. Bio je udoban kad je mama bila tu. Sad mi je prevelik i morao sam da prenesem trpezarijski sto u